

HOOFSTUK 6: GEVOLGTREKKING

Toenemende internasionale migrasie is dikwels die gevolg van ekonomiese, demografiese, maatskaplike, kulturele en omgewingsveranderinge wat as gevolg van dekolonisasie, modernisasie en ongelyke ontwikkeling binne state van 'n bepaalde streek of state tussen streke ontwikkel. Die verskynsel van migrasie (wettig en onwettig) kan dus nie in isolasie gesien of bestudeer word nie. Migrasie is die gevolg van verandering en globale ontwikkeling. Die aantal individue wat uit hulle eie tuisstate vlug of migreer as gevolg van geweld, vervolging en onstabiele ekonomiese omstandighede met die doel om beskerming of beter werkgeleenthede in ander state te vind of hul eie lewensomstandighede te verbeter (en dié van hul gesinslede), is meer as ooit. Verskeie faktore dratot die verskynsel van grootskaalse migrasie (beide wettig en onwettig), by. Die gaping tussen Noord en Suid en die verskille in demografie; geografiese kenmerke; lewensverwagting; ekonomiese stabiliteit en groei; sosio-ekonomiese omstandighede; en politieke stabiliteit, blyk 'n groot struikelblok te wees ten einde 'n stabiele, ontwikkelende en vreedsame wêreld (waarbinne 'n stabiele globale gemeenskap), te vestig. Die veranderinge van globale ekonomiese markte sedert die 1970's en die gevolglike ekonomiese ontwikkeling binne bepaalde streke en ekonomiese onstabiliteit in ander streke, was een van die primêre faktore wat aanleiding gegee het tot die toename in die verskynsel van internasionale migrasie. State is tot 'n toenemende mate op ekonomiese vlak by mekaar betrokke en dié toenemende ekonomiese interaksie verhoog die interafhanklikheid tussen state. Interaksie tussen state is deel van die internasionale politiek, waarin migrasie slegs een van vele verskynsels is. Die einde van die Koue Oorlog het groot getalle individue van Oos-Europese state aangespoor om weswaarts, na meer stabiele ekonomieë, te migreer. Die gevolg van voortdurende swak ekonomiese groei of selfs ekonomiese agteruitgang, en gevolglike swak infrastrukture en hoë werkloosheidsvlakke, spoor individue ook aan om na ander state te migreer of onwettig in state aan te bly. In ander gevalle soos in vele Afrikastate, bly groot getalle individue in vlugtelingskampe of nedersettings, as slagoffers van etniese konflik, onderdrukkende regerings en burgeroorloë. Sommige individue vlug oor grense na buurstate op soek na hulp en beskerming terwyl ander na ander streke migreer of vlug.

Migrasiepatrone is kompleks van aard. Sommige state ondervind emigrasie van gekwalifiseerde individue en immigrasie van onbekwame individue. Migrasie (van byvoorbeeld professionele individue) vanaf ontwikkelende state na geïndustrialiseerde state is deel van die probleem maar help ook om kulturele bande of die oordra van tegnologiese kennis te bevorder. Alhoewel die oogmerk van sulke migrasie is dat dit slegs tydelik van aard is, vind permanente vestiging tog plaas wat dan weer transnasionale netwerke (gebaseer op verwantskap en gedeelde kultuur) tot gevolg het.^(1.)

Alhoewel die grootste gedeelte van die wêreld se migrasie vanaf onderontwikkelde en ontwikkelende state na ander ontwikkelende state binne dieselfde streek plaasvind, vind migrasie van ontwikkelende state na industriële state ook dikwels plaas. In die geval waar migrasie (wettig of onwettig) van een ontwikkelende na 'n ander ontwikkelende staat voorkom, toon regerings van sulke state dikwels 'n hoë mate van verdraagsaamheid teenoor sulke individue, hoofsaaklik omdat taal, kultuur en geloofsoortuigings dikwels deur die burgers van die ontvangende en die sturende staat gedeel word.

Tot en met die einde van die negentiende eeu kon individue en hulle gesinne state byvoorbeeld die VSA en die meeste state in Wes-Europa vrylik binnegaan en verlaat, maar teen die 1980's het regerings meer beperkende maatreëls op die basis van geslag, nasionale herkoms en in sommige gevalle op grond van kriteria gestel deur die behoeftes van die bepaalde arbeidsmark, begin implementeer.^(2.) Sedertdien het die verskynsel van onwettige migrasie toegeneem.

Die verskynsel van onwettige migrasie is slegs een van verskeie internasionale vraagstukke en kan op grond van verskeie redes as 'n internasionale vraagstuk beskou word. Die eerste hiervan is die globale toename van onwettige migrasie. Groeiende bevolkingsgetalle; vernietiging van natuurlike hulpbronne; toenemende verstedeliking; interne konflik; politieke en ekonomiese onstabiliteit; en gevolglike armoede, het gedurende die laaste paar jaar dramaties toegeneem en gevolglik bygedra tot toenemende getalle onwettige vreemdelinge. Omdat die ekonomiese gaping tussen Noord en Suid toenemend vergroot, bly geïndustrialiseerde, ontwikkelde state 'n groot

trekpleister vir onwettige vreemdelinge van onderontwikkelde en ontwikkelende state. Onwettige migrasie vind ook binne streke van een ontwikkelende staat na 'n ander plaas.

'n Tweede faktor wat daartoe aanleiding gee dat die verskynsel van onwettige vreemdelinge as 'n internasionale vraagstuk beskou kan word, is die implikasies van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge op verskeie terreine binne vele state. Die toenemende bewuswording van onwettige vreemdelinge en transnasionale interafhanklikheid waarvan internasionale migrasie 'n belangrike deel vorm, bemoeilik veralgemenings oor die implikasies van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge vir state se arbeidsmarkte. 'n Duidelike onderskeid tussen vlugtlinge en onwettige vreemdelinge en die implikasies van die teenwoordigheid van sulke individue op state se onderskeie terreine (byvoorbeeld die maatskaplike en politieke) is boonop ook moeilik bepaalbaar. State is soms nie bewus van die werklike getal onwettige vreemdelinge binne die grense van die bepaalde staat nie, en sodoende word die negatiewe implikasies van onwettige vreemdelinge op die bepaalde terreine binne die staat, dikwels kleiner geskat as wat dit werklik is.

Voortdurende grootskaalse migrasie het burgers in state soos die VSA 'n negatiewe houding teenoor vreemdelinge (vlugtlinge sowel as onwettige vreemdelinge), laat ontwikkel. Sulke individue word beskuldig van betrokkenheid by misdad (waaronder prostitusie en die smokkel van dwelms en wapens); dat hulle verantwoordelik is vir die hoë werkloosheidsyfer of tekort aan werkgeleenthede; dat hulle verantwoordelik is vir die verspreiding van siektes (byvoorbeeld MIV of VIGS) en die tekort aan mediese dienste en behuising. Regerings sien onwettige vreemdelinge ook dikwels as 'n las op verskeie maatskaplike dienste, mediese dienste en skoolonderrig binne die bepaalde staat. Weiner stel dit dat: "Though most Western governments are prepared to accept limited numbers of individual refugees who are persecuted and whose lives are at risk, their humanitarian sentiments are much reduced when the volume of asylum seekers is large, imposing a heavy burden on housing, employment, and the entitlement system. Governments are also reluctant to maintain a generous asylum system when so many asylum seekers are would-be migrants, not individuals fearing persecution."^(3.) Onwettige vreemdelinge kan in sommige gevalle (soos die geval van Maleisië), selfs die verkiesingsproses binne 'n bepaalde staat beïnvloed. Alhoewel die regerings en burgers van ontwikkelende state

waarna onwettige vreemdelinge dikwels migreer, soms 'n hoë mate van verdraagsaamheid teenoor dié individue openbaar, is die intensiteit van xenofobie in dié gasheerstate soms veel hoër as in geïndustrialiseerde state omdat onder andere werkgeleenthede en mediese dienste reeds skaars is. Burgers van ander state word dikwels as 'n bedreiging of kompetisie vir bestaande maatskaplike dienste en werkgeleenthede gesien.

Dit moet in gedagte gehou word dat die invloed van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge binne 'n bepaalde staat, slegs gevalueer kan word deur die ekonomie; amptelike beleid teenoor sulke individue; patrone van diskriminasie; beskikbaarheid van maatskaplike dienste; kultuur en geografiese eienskappe (wat van staat tot staat verskil), in gedagte te hou.^(4.) Ekonomiese en tegnologiese stabiliteit en vooruitgang binne state bly nooit konstant nie. Die olieryke Arabiese state en Asië word gedurende die afgelope paar dekades gekenmerk deur ekonomiese groei en vooruitgang. 'n Groot verskeidenheid van industrieë en ongelyke ekonomiese groei is dikwels ook die oorsaak van die teenwoordigheid van 'n groot migrante arbeidsmag (wat grotendeels uit wettige arbeiders maar ook onwettige vreemdelinge bestaan), in sodanige state. Vreemdelingarbeiders word in verskeie sektore van so 'n groeiende ekonomie aangewend, byvoorbeeld in die landbou- en konstruksiesektore. Die teenwoordigheid van groot getalle vreemdelingarbeiders (waaronder onwettige vreemdelinge) word in verskeie state verdra en toegelaat, solank as wat 'n ekonomiese behoefte aan goedkoop, maklik bekombare arbeid in die arbeidsmark bestaan en dié individue sodoende bydra tot die groei van die bepaalde ekonomie. Sodra groei in dié ekonomieë egter stabiliseer of die bepaalde ekonomieë 'versadig' raak en nie meer groot getalle vreemdelingarbeiders benodig nie, word die gebruik van groot getalle vreemdelingarbeiders (as goedkoop arbeid) egter nie meer as "bruikbaar" gesien nie en word hulle teenwoordigheid dikwels as ongewens beskou. Soms word die gebruik van dié goedkoop bron van arbeid dramaties afgeskaal en in ander gevalle word dit heeltmaal stopgesit. Die gevolg is dikwels die toename in getalle onwettige vreemdelinge (omdat individue wat voorheen toegelaat is om in die bepaalde staat te werk, nou verhoed word om dit te doen en gevolglik die staat onwettig binnekom of onwettig aanbly) en strenger beheermaatreëls en uitsettings van enige onwettige vreemdelinge wat opgespoor word.

Alhoewel toenemende getalle onwettige vreemdelinge dikwels deur regerings en burgers van state as ongewens gesien word, geld dieselfde egter nie vir werkgewers wat onwettige vreemdelinge in diens neem nie. Omdat onwettige vreemdelinge in meeste gevalle van onderontwikkelde en ontwikkelende state afkomstig is en om dié rede in baie gevalle ongeskoold is; bereid is om teen laer lone as wettige burgers en te werk; bereid is om in haglike omstandighede te bly; en nie by vakbonde wil aansluit nie, is werkgewers soms gretig om van dié goedkoop bron van arbeid gebruik te maak.

Ten spyte van vele regerings se pogings om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek en onwettige vreemdelinge daarvan te weerhou om grense onwettig oor te steek of onwettig in state aan te bly, is verskeie oorsake van dié probleem te vinde in die verskil tussen politieke en maatskaplike strukture van gasheerstate en tuisstate. Dit is vir verskeie state soos die VSA en Suid-Afrika belangrik om die getalle onwettige vreemdelinge te verminder en die probleem wat reeds bestaan effektief aan te spreek omdat werkgeleenthede vir eie burgers bewaar moet word. Dieselfde geld vir behuising en ander maatskaplike dienste. Om die aantal onwettige vreemdelinge te verminder en grensbeheer effektief toe te pas, word ook deur al meer regerings as noodsaaklik beskou ten einde nasionale veiligheid te verseker.

'n Derde faktor wat daartoe bydra dat die verskynsel van onwettige vreemdelinge as 'n internasionale vraagstuk beskou kan word, is die feit dat verhoudings tussen state dikwels deur die verskynsel beïnvloed word en onwettige migrasie soms as 'n bedreiging vir 'n bepaalde staat se nasionale veiligheid beskou word. Sedert die ontwikkeling van die moderne staat, het regerings grensbeheer as 'n noodsaaklike steunpilaar van soewereiniteit beskou. Dit is regerings wat besluit watter individue, getalle, en van watter ander state, binne bestaande grense toegelaat sal word. Indien 'n bepaalde staat nie effektiewe kontrole oor grense kan toepas nie, of indien die getalle wat oor grense beweeg, nie beheer kan word nie, word dit as 'n direkte bedreiging vir nasionale veiligheid beskou.^(5.) Nasionale veiligheid omsluit egter ook ekonomiese en maatskaplike faktore, byvoorbeeld die vestiging van toestande vir ekonomiese vooruitgang en stabiliteit, en die behoud van interkommunale harmonie sowel as politieke deelname en die beskerming van minderheidsgroepe se regte, in die bepaalde staat. Groot skaalse onwettige migrasie het dikwels 'n nadelige invloed op die maatskaplike en ekonomiese

veiligheid en stabiliteit van state, maar veral in state met onderontwikkelde ekonomiese stelsels, swak infrastrukture, onstabiele politieke stelsels en etniese of ander maatskaplike verdeeldheid of onstabiliteit. Verskeie maatreëls is dan ook sedert die 1970's, deur state geïmplementeer om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek. Dié maatreëls het onder andere ingesluit: werkgewersanksies; verhoogde grenspatrolering; strengere visumregulasies; spesiale taakspanne vir die opsporing en arrestasie van onwettige vreemdelinge en werkgewers wat hulle in diens neem; vrywaringsprogramme (met verskeie vereistes, waaronder afsnydatums, waaraan individue moes voldoen); en die wysiging van bestaande wetgewing.

Wat die beheer oor die onwettige vreemdelingprobleem in ontwikkelende state betref, is die vermoë van regerings om effektiewe grensbeheer sowel as effektiewe interne beheer toe te pas, dikwels minimaal. Ten spyte hiervan, is ook in dié state oor die afgelope paar jaar strengere maatreëls toegepas om die toenemende probleem van onwettige vreemdelinge aan te spreek en kom grootskaalse uitsettings van onwettige vreemdelinge in verskeie state voor. In ander state is beleid geïmplementeer waarmee sekere kategorieë van onwettige vreemdelinge hulle teenwoordigheid, indien hulle aan die gestelde vereistes voldoen (byvoorbeeld in Suid-Afrika, Thailand en Costa Rica) in die bepaalde staat kon wettig. Dié tipe wettigingsbeleid het dikwels die versterking van bestaande beleid byvoorbeeld werkgewersanksies, voorafgegaan. Die toepassing van werkgewersanksies in veral Derde Wêreld state is egter dikwels onsuksesvol omdat die effektiewe implementering daarvan duur is; meer mannekrag vereis; die koördinering van verskeie dienste byvoorbeeld immigrasiebeamptes, inspekteure en die polisie behels; en die feit dat die arbeidsmag in sulke state dikwels groot, ongereguleerd en informeel is.

Verskeie van die beheermaatreëls wat deur regerings geïmplementeer word, blyk dus nie altyd suksesvol te wees nie. Een rede hiervoor is die uitbreiding van die internasionale ekonomie as gevolg van toenemende handel en interaksie tussen state op internasionale vlak. Die globale vloeï van inligting, tegnologie en kundigheid lei ook tot die toenemende migrasie van individue oor staatsgrense. Alhoewel die migrasie van opgeleide, gekwalifiseerde individue van een staat na 'n ander weinig (indien enige) risiko's inhou, lei dié tipe migrasie dikwels tot ander tipes byvoorbeeld die migrasie van minder vaardige individue (as vreemdelingarbeiders), en die onwettige migrasie van ongeskoolde persone.

Gevolge van die toenemende globale vloed van inligting, tegnologie en kundigheid sluit ook onder andere in: onwettige bedrywighede van misdaadsindikate; werkgewers se gretigheid om onwettige vreemdelinge in diens te neem; die tekortkominge in bestaande wetgewing (byvoorbeeld immigrasiewetgewing) en 'n tekort aan mannekrag en voldoende fondse om wetgewing suksesvol toe te pas.^(6.)

Die laaste faktor wat bevestig dat die verskynsel van onwettige vreemdelinge as internasionale vraagstuk beskou kan word, is die formulering van ooreenkomste en resolusies deur internasionale organisasies (byvoorbeeld die VN *Resolusie 48/102 van 1993*, wat die smokkel van onwettige vreemdelinge verbied) en ooreenkomste tussen verskeie state binne 'n streek (byvoorbeeld die *Tonchala Ooreenkoms* tussen die regerings van Colombia en Venezuela), in 'n poging om diè probleem aan te spreek.

Arbeidsmarkte in verskeie state binne suidelike Afrika, asook dié van Suid-Afrika, is gedurende die afgelope dekade tot 'n groot mate deur 'n migrante arbeidstelsel (beïnvloed deur ekonomiese ongelykheid en rasse skeiding) gedomineer. Gedurende die vroeë 1980's, is veral in die Suid-Afrikaanse mynbousektor op groot skaal van migrante arbeid gebruik gemaak, maar veranderinge in die arbeidsbeleid van diè sektor het tot 'n nuwe bedeling vir migrante arbeid in Suid-Afrika gelei. Soos genoem, is die klem verskuif van die gebruik van goedkoop, tydelike migrante arbeid van Suid-Afrika se buurstate na die gebruik van Suid-Afrikaanse burgers, op 'n meer permanente basis. Die afskaling in die gebruik van migrante arbeid in die Suid-Afrikaanse mynbousektor, maar ook in onder andere die konstruksie- en landbousektor, en voortdurende konflik en onstabiele ekonomieë in sommige buurstate, het tot 'n toename in getalle onwettige vreemdelinge binne Suid-Afrika, gelei. Voortdurende konflik in verskeie buurstate (byvoorbeeld Mosambiek en Angola); onsuksesvolle demobilisasie programme; die onvermoë van die onderskeie regerings om soldate na langdurige konflik suksesvol in die samelewing te integreer; en swak infrastrukture, het ook tot 'n groot mate aanleiding gegee tot die toenemende getalle onwettige migrante na Suid-Afrika.

Die verandering in intra-regionale migrasie patrone in suidelike Afrika gedurende die 1980's (waaronder die toename van vlugteling vanaf veral Mosambiek) en die 1990's (die geweldige toename van beide wettige en onwettige vreemdelinge na Suid-Afrika

vanaf state in suidelike Afrika) het die aard van migrasie binne die streek verander en beïnvloed. Alhoewel migrasie na Suid-Afrika in die verlede deur beide statutêre en administratiewe instrumente (immigrasiewetgewing, bilaterale ooreenkomste en tydelike werkerskemas) gereguleer is, was dié maatreëls na die 1994 algemene verkiesing en die einde van apartheid, nie meer voldoende om toenemende en veranderende patrone van migrasie (beide wettig en onwettig) effektief te reguleer nie.

Alhoewel onwettige vreemdelinge dikwels verskeie ekonomiese en persoonlike redes het om hulle tuisstaat te verlaat en onwettig na 'n ander staat te migreer, blyk dit dat die ekonomiese ideaal om meer in 'n ander staat te verdien, so 'n individu se besluit deurslaggewend beïnvloed. Op grond van hiervan, het potensiële onwettige vreemdelinge in suidelike Afrika 'n voorkeur vir Suid-Afrika. Ongeskoolde en semi-geskoolde arbeiders van state in onder andere die SAOG, op soek na werk en beter lewensomstandighede in Suid-Afrika, se aansoeke om 'n werkpermit in Suid-Afrika is dikwels nie suksesvol nie. Aangesien die moontlikheid van toegang vir sulke individue dus bemoeilik word, is die enigste uitweg om Suid-Afrika op onwettige wyses binne te kom. Alhoewel die werklike getal onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika nie bekend is nie, kan van beskikbare statistiek en beramings afgelei word dat die getal onwettige vreemdelinge (vanaf veral state in suidelike Afrika) in Suid-Afrika gedurende die afgelope paar jaar toegeneem het.

Onwettige vreemdelinge is in verskeie sektore van die Suid-Afrikaanse ekonomie werksaam. Alhoewel die presiese getalle nie bekend is nie kom die meeste in Gauteng, Mpumalanga en KwaZulu-Natal voor en vind die indiensneming van dié individue, buite enige formele, regulerende raamwerk plaas. Wat die indiensneming van onwettige vreemdelinge betref, stel Crush dit dat: "The undocumented movement occurs in contravention of existing South African immigration legislation. The result is that many employers in the temporary work sector are able to find sufficient foreign labour on site or in the vicinity, and do not need to recruit cross-border through recruiting organisations and/or temporary employment schemes."^(7.) Deur onwettig in Suid-Afrika te werk, plaas onwettige vreemdelinge egter hulself ook in 'n kwesbare posisie omdat hulle sodoende nie deur Suid-Afrikaanse wetgewing beskerm kan word nie, en om dié rede dikwels deur werkgewers misbruik en uitgebuit word.

Die algemene houding rakende die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, blyk grootliks negatief te wees. Die toename in xenofobiese en anti-immigrante houdings word toegeskryf aan burgers se sienings dat onwettige vreemdelinge tot 'n groot mate verantwoordelik is vir die toename in misdaad, vir die gebrek aan werkgeleenthede, verlaging in loonvlakke, verspreiding van siektes, en onvoldoende beskikbaarheid van algemene maatskaplike dienste (byvoorbeeld mediese dienste).

Wat die negatiewe impak van die teenwoordigheid en indiensneming van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika betref, bestaan die mening dat dit die sosio-ekonomiese opheffing van burgers vertraag deurdat die beskikbaarheid van werkgeleenthede daardeur beperk word en dikwels 'n algemene verlaging in loonvlakke tot gevolg het. Ander is egter van mening dat die meerderheid onwettige vreemdelinge hardwerkende, wetsgehoorsame burgers is, en dikwels bereid is om 'n positiewe bydrae tot die Suid-Afrikaanse ekonomie te maak, en aangesien werklike getalle onwettige vreemdelinge wat wel in diens geneem word nie bekend is nie, aansienlik meer navorsing nodig is om te bevestig dat onwettige vreemdelinge 'n nadelige invloed op die Suid-Afrikaanse ekonomie het. Dit word ook geredeneer dat onwettige vreemdelinge vir lae lone werk juis omdat hulle teenwoordigheid nie gewettig word nie. Hierdie status bied aan sulke individue geen ander keuse as om vir lae lone te werk nie omdat hulle verhoed word om openlik vir werkgeleenthede te kompeteer.

'n Groot persentasie van die onwettige vreemdelinge wat in die onderskeie sektore van die Suid-Afrikaanse ekonomie werksaam is, is onbekwaam en ongeletterd. Sommiges redeneer dat as gevolg van dié feit, onwettige vreemdelinge nie 'n noemenswaardige invloed op die beskikbaarheid van werkgeleenthede in die RSA kan hê nie. Die nuutste statistiek dui egter aan dat ongeveer 7,5 miljoen Suid-Afrikaanse burgers (van die ouderdom 15 en ouer), ongeletterd is. Kompetisie vir dieselfde werkgeleenthede, tussen Suid-Afrikaanse burgers en onwettige vreemdelinge, bestaan dus wel.^(8.) Die huidige werkloosheidsvlak binne Suid-Afrika, is ook rede tot kommer. Politieke onsekerheid; ekonomiese isolasie gedurende die jare van apartheid; en 'n hoë bevolkingsgroeï is slegs enkele faktore wat tot die hoë vlak van werkloosheid in Suid-Afrika aanleiding gegee het. As die beraamde getalle onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika; statistiek van deportasies en uitsettings; die bevolkingsgroeï (2,1 persent gedurende 1997)^(9.); en werkloosheid in

die RSA (ongeveer 28 persent van die totale Suid-Afrikaanse bevolking was gedurende 1997 werkloos)^(10.) in ag geneem word, kan die indiensneming van onwettige vreemdelinge, hoe gering ook al, moeilik as positief beskou word nie.

Tans behels die beheer oor onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, vier aspekte. Die eerste aspek omsluit maatreëls om individue daarvan te weerhou om die RSA sonder toestemming of onwettig binne te kom, dit wil sê fisiese beheermaatreëls by grense, hawens en lughawens. Effektiewe grenspatrolering word negatief beïnvloed deur die lengte en porositeit van Suid-Afrikaanse grense, beperkte beskikbaarheid van voldoende finansiële hulpbronne en die tekort aan genoegsame beskikbaarheid van mannekrag vir die patrolering van grense. Die gevolg is dat 'n groot aantal van die onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika die land binnekom deur onwettig oor grense te beweeg. Die tweede behels toesighouding oor vreemdelinge wat wettig binne die land is, en te sorg dat dié individue nie die voorwaardes van tydelike werk en/of verblyfpermitte oortree of in onwettige aktiwiteite betrokke raak (soos om te werk sonder die nodige toestemming), nie. Die derde aspek is verwant aan die tweede en het betrekking op die opsporing, arrestasie en uitsetting of deportasie van onwettige vreemdelinge. Twee kategorieë van onwettige vreemdelinge is hier te sprake naamlik vreemdelinge wat onwettig oor die grens beweeg het en individue wat in die RSA aangebly het na die verval van uitgereikte permitte (byvoorbeeld tydelike werk- en/of tydelike verblyfpermitte). Die effektiwiteit van hierdie tipe kontrole kan deels bepaal word deur die getal onwettige vreemdelinge wat uit die RSA verwyder of gedeporteer is te vergelyk met die beraamde getalle onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika. As in ag geneem word dat 'n aantal van dié onwettige vreemdelinge wat wel verwyder word, weer na Suid-Afrika terugkeer kan die beraamde persentasie veel laer wees omdat sommige individue herhaaldelik na Suid-Afrika terugkeer om net weer uit die land gesit te word. In sommige gevalle kom die veelvoudige uitsetting van dieselfde individu dus voor. Die effektiwiteit van interne kontrole word soos in die geval van grensbeheer, negatief beïnvloed deur 'n tekort aan beide voldoende finansiële hulpbronne en mannekrag. Die vierde aspek is gemik op individue wat aan onwettige vreemdelinge hulp verskaf òf om die land onwettig binne te kom, òf om aan hulle verblyf en/of werk te voorsien sodra hulle reeds onwettig in die RSA is. Hierdeur word gepoog om die ondersteuningsnetwerk en die moontlikheid van werkgeleenthede waarop onwettige vreemdelinge dikwels staatmaak om te oorleef, te

verminder. Dié vier aspekte is interafhanklik, komplementeer mekaar en verskaf afsonderlik maar tog gesamentlik, beheermaatreëls waarmee gepoog word om onwettige vreemdelinge se pogings om die RSA onwettig binne te kom, onwettig aan te bly en werk en verblyf te bekom, te stuit.

Verskeie beheermaatreëls, waaronder hersiene wetgewing soos die *Wysigingswet op Vreemdelingbeheer* is in die RSA geïmplementeer om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek en indiensneming van onwettige vreemdelinge te bemoeilik. Die maatreël teen werkgewers is veral belangrik omdat dit betrekking het op die beskerming van arbeidstandaarde; die beskerming van die basiese menseregte van onwettige vreemdelinge; die verspreiding en toewysing van werkgeleenthede; en die bestuur van moontlike konflik in die werkplek. 'n Groot probleem blyk egter die effektiewe implementering van sulke maatreëls te wees. Die nodige mannekrag en fondse bestaan eenvoudig nie om sulke beheermaatreëls behoorlik toe te pas nie. Dié probleem, asook die onwilligheid van onwettige vreemdelinge om misbruike deur werkgewers aan te meld, gee dikwels aanleiding tot die voortdurende indiensneming van onwettige vreemdelinge in die onderskeie sektore.

'n Ander alternatief is om die oorsake van onwettige migrasie van burgers van veral buurstate na die RSA, aan te spreek. Indien dié oorsake effektief aangespreek kan word sal getalle onwettige vreemdelinge vanaf dié state na Suid-Afrika daal en die toepassing van beide grensbeheer en die interne kontrole van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, sal meer effektief wees. Dit is egter nodig om tussen faktore wat in die tuisstaat bestaan (wat individue aanspoor om onwettig na Suid-Afrika te migreer) en faktore wat in Suid-Afrika (as gasheerstaat) bestaan wat die onwettige verblyf van individue fasiliteer, te onderskei. Alhoewel faktore wat burgers van ander state aanspoor om onwettig na Suid-Afrika te migreer (byvoorbeeld beter mediese dienste, behuising, werkgeleenthede en lewenstandaarde in hulle eie state) werklik is of deur die individu as werklik beskou word, is die implikasies (die onwettige migrasie na, of onwettige aanbly in Suid-Afrika) van dié faktore dieselfde. Om die effek van die faktore wat burgers van ander state aanspoor om onwettig na Suid-Afrika te migreer te minimaliseer, kan die volgende stappe oorweeg word.

- a) Om individue wat van bepaalde dienste (gesondheidsdienste, maatskaplike dienste, behuising, werksaanstellings) in die openbare sektor gebruik wil maak, konsekwent te verplig om 'n bewys van Suid-Afrikaanse burgerskap (identiteitsdokument) of 'n paspoort met 'n geldige verblyfpermit of werkpermit, te lewer;
- b) die bewys van identiteit kan ook op die privaatsektor van toepassing gemaak word indien sekere dienste soos hotelverblyf bekom wil word.

Om die faktore wat burgers van ander state aanspoor om onwettig na Suid-Afrika te migreer, alleen aan te spreek mag nie effektief wees nie en dit moet in samehang met die oorsake van onwettige migrasie na Suid-Afrika, wat in sturende state self bestaan, aangespreek word. Bepaalde stappe kan onder andere oorweeg word, naamlik bystand deur die RSA aan buurstate om gesondheidsdienste; skoolopleiding; vervoerdienste; en ander basiese dienste byvoorbeeld watervoorsiening te bevorder en uit te brei en bystand op terreine soos toerisme; tegnologie; die landbousektor; en die produksiesektor kan ook uitgebrei word ten einde die ontwikkeling van die ekonomie te bevorder.

Alhoewel interne konflik in verskeie buurstate byvoorbeeld Mosambiek beëindig is, speel ekonomiese faktore steeds 'n belangrike rol om burgers van dié state aan te spoor om onwettig na Suid-Afrika te migreer. Ook in Suid-Afrika, wat een van die sterkste en mees stabiele ekonomieë in die streek besit, kom die probleem van armoede en hoë vlakke van werkloosheid voor. Ontwikkeling en ekonomiese groei in die streek as geheel is dus noodsaaklik indien die probleem van onwettige vreemdelinge opgelos wil word. Sosio-ekonomiese oorsake van onwettige migrasie (waaronder die tekort aan mediese dienste en behuising) moet aangespreek word deur onder andere stabiele ekonomiese groei en 'n klimaat van vrede en sekuriteit (noodsaaklik vir volgehoue ekonomiese groei) in buurstate te help skep. Dieselfde geld vir state soos Angola waar burgeroorlog steeds gevoer word.

Die ideaal is dus om meer klem te plaas op die oorsake van onwettige migrasie, naamlik die faktore wat individue aanmoedig om hulle eie state te verlaat en onwettig na Suid-Afrika te migreer. Solank as wat die bestaande ekonomiese ongelykheid tussen Suid-Afrika en die res van die state in die streek; grootskaalse werkloosheid; en die

indiensneming van onwettige vreemdelinge voortduur, sal onwettige vreemdelinggetalle toeneem. Regerings van beide sturende state en ontvangende state, moet die opsie om in hulle eie staat te bly, vir burgers lewensvatbaar maak. Pogings moet aangewend word om volgehoue ekonomiese en maatskaplike ontwikkeling in die streek te bewerkstellig.

Samewerking tussen state om die beweging van onwettige vreemdelinge te stuit is belangrik, en sekere inisiatiewe (soos opleiding in grensbeheer) is al in dië verband genoem. Alhoewel Suid-Afrika op ekonomiese gebied al lank betrokke is by verskeie state in die streek was dié betrokkenheid nog altyd tot meer voordeel vir Suid-Afrika as vir die ander state. Die beskikbaarheid en toegang tot goedkoop arbeid, markte en hulpbronne in state soos Botswana, Mosambiek en Zimbabwe was nog altyd tot voordeel van die Suid-Afrikaanse ekonomie. Die mening bestaan dat Suid-Afrika 'n bepaalde verantwoordelikheid moet aanvaar vir die gevolge (ekonomiese en maatskaplike onstabieliteit in buurstate) wat veroorsaak is deur die beleid van 'selfbelang' en die destabilisasie van verskeie state in suidelike Afrika. Dit word aangevoer dat Suid-Afrika nie alleenlik 'n morele 'skuld' teenoor sulke state het nie, maar ook 'n ekonomiese 'skuld'. Die enigste manier waarop dié 'skuld' betaal kan word is deur die akkommodering van onwettige vreemdelinge. Wyses moet geïdentifiseer word om die verhouding tussen Suid-Afrika en sy buurstate vanwaar die meeste onwettige vreemdelinge afkomstig is, op politieke en ekonomiese gebied uit te brei. Ontwikkeling van die regionale ekonomie deur die skep van werkgeleenthede en ontwikkeling van infrastrukture is uiters belangrik. Die humanitêre siening bestaan ook dat Suid-Afrika 'n morele verantwoordelikheid het om individue wat 'n heenkome, beskerming, of bystand in die RSA kom soek, nie weg te wys nie. Die rede vir dié verantwoordelikheid is dat vele van die state vanwaar onwettige vreemdelinge kom, hulp en bystand aan Suid-Afrikaanse burgers, gedurende die jare van apartheid gegee het en is Suid-Afrikaanse burgers wat in ballingskap in dié state gewoon het, nie as onwettige vreemdelinge of ongewenste vreemdelinge gesien nie. Alhoewel dié siening tot 'n mate geldig is, was die aantal individue wat na dié state gegaan het om hulp, nooit soveel as die beraamde getalle onwettige vreemdelinge wat tans in die RSA is nie en boonop is hulle as vlugtlinge eerder as onwettige vreemdelinge beskou.

Die konsep van verhoogde bystand aan buurstate, in 'n poging om die onderskeie state

se ekonomieë te help stabiliseer en ontwikkel, het egter negatiewe aspekte wat in gedagte gehou moet word. In dié verband stel Harris dit dat: "While job-creating economic growth is the ultimate solution to reducing these migratory pressures, the economic development process itself tends in the short to medium term to stimulate immigration by raising expectations and enhancing people's ability to migrate."^(11.) Die gevaar bestaan dat beter infrastrukture, skoolonderrig, mediese dienste, kommunikasiestelsels en ander geleenthede, die mobiliteit van beide wettige en onwettige vreemdelinge sal bevorder. 'n Ander faktor is Suid-Afrika se vermoë (wat hulpbronne betref) om in 'n grootskaalse ontwikkelingsprojek in buurstate betrokke te raak. Soortgelyke projekte binne Suid-Afrika soos die beperkte resultate wat uit die HOP Program verkry is, is 'n bewys dat die ekonomie tans nie oor die vermoë beskik om buurstate in dié opsig op groot skaal by te staan nie. Ten spyte hiervan is dit nodig dat die Suid-Afrikaanse Regering lewensvatbare ekonomiese groei en ontwikkeling in die onderskeie buurstate aanmoedig. Dit moet egter in gedagte gehou word dat dié negatiewe aspekte op die kort- en mediumtermyn van toepassing is en dat regionale ontwikkeling die verskynsel van onwettige vreemdelinge op die langtermyn kan verminder.

Dit is onrealisties om te glo dat enige regering die onwettige migrasie van ander state se burgers oor sy eie grense totaal kan verhoed. Die ideaal is die effektiewe regulering en beheer oor hierdie migrasie. Nieteenstaande moet in gedagte gehou word dat verskeie faktore 'n invloed het op die mate van sukses van maatreëls en beleid soos deur regerings geïmplementeer en soos voorgestel. Die werklike getal onwettige vreemdelinge in die RSA en die werklike impak (positief of negatief) van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge op die onderskeie sektore, is nie bekend nie. Om die onwettige vreemdelingprobleem in Suid-Afrika effektief aan te spreek, is meer gedetailleerde studies nodig om die aantal onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika te probeer bepaal asook die werklike invloed van dié individue op die onderskeie sektore.

'n Oplossing vir die onwettige vreemdelingprobleem sal dus nie verkry word deur slegs die bestaande stelsel van beheer te verbeter nie. Dit is belangrik om ander aspekte byvoorbeeld regionale ontwikkeling, wederkerige handel, misdaadvoorkoming, politieke stabiliteit en basiese menseregte, in ag te neem. Watter migrasiebeleid ook al deur

regerings toegepas word, is dit belangrik om in gedagte te hou dat dié beleid in nasionale belang moet wees en dat die nasionale belang van een staat nie noodwendig met die belange van ander state ooreenstem nie. Indien gevind word dat die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge, negatiewe implikasies vir byvoorbeeld die ekonomie of maatskaplike dienste van 'n staat het, moet strengere maatreëls geïmplementeer word om die probleem aan te spreek, al sal sulke strengere maatreëls tot nadeel van ander state wees. In die finale instansie, is die volgende uitgangspunt steeds geldig: "Every state has the right to control its borders, a right predicted on the territorial sovereignty of the state. Without some form of border control, the whole notion of citizenship and loyalty to the state becomes meaningless. Furthermore, the state has the right to exclude people who pose a threat to internal law and order and stability. Thus, a distinction must be made between law-abiding potential immigrants and refugees, and drug-traffickers, arms smugglers, traders in stolen goods and other criminal elements."^(12.)

VERWYSINGS

1. Castles, S and Miller, M J, 1993, *The Age of Migration*, Guilford Press, New York, p 168.
2. *Ibid*, p 90.
3. Weiner, M, 1995, *The Global Migration Crisis: Challenge to States and to Human Rights*, Harper Collins College Publishers, p 13.
4. Castles, *op cit*, p 193.
5. Weiner, *op cit*, p 9.
6. *Ibid*, p 267.
7. Crush, J, 1997, Covert operations: Clandestine Migration, Temporary work and Immigration Policy in South Africa, *Migration Policy Series*, South African Migration Project, no 1, p 6.
8. *South African Survey 1997-1998*, 1998, South African Institute of Race Relations, Johannesburg, p 118.
9. *Ibid*, p 96.
10. *Ibid*, p 255.
11. Harris, N, 1996, *The New untouchables: Immigration and the New World Order*, Penguin Publishers, London, p 192.
12. Reitzes, M, 1995, Insiders and Outsiders: The reconstruction of citizenship in South Africa, *Social Policy Series*, Centre for Policy Studies, Johannesburg, vol 8, no 1, p 32.

BIBLOGRAFIE

Primêre Bronne

a. Owerheidspublikasies

Media briefing by the Minister of Home Affairs, Dr Buthelezi, 10 September 1997.

Media Briefing of die Minister of Home Affairs, Dr Buthelezi, 12 February 1998.

Media Statement by the Chief of the SA National Defence Force (SANDF), General G Meiring, 21 January 1998.

Press Release, The Minister of Home Affairs, Dr Buthelezi, 15 Februarie 1996.

Press Release, Department of Home Affairs, "*Buthelezi on appointing alien employees*", 22 July 1996.

RSA: *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 9-11 May 1995, no 5; 20-23 May 1996, no 6; 3-7 June 1996, no 8; 17 April 1997, no 5; 21-25 April 1997, no 6; 11-15 May 1998, no 7.

RSA: Draft Green Paper on International Migration 1997, *Government Gazette*, vol 383, no 18033, 30 Mei 1997.

RSA: *Draft White Paper for a Population Policy*, Proposed Population Policy and Strategies for South Africa, Ministry for Welfare and Population Development, September 1996, Notice 1544 of 1996.

RSA: *Green Paper on International Migration*, Presented to the Minister of Home Affairs, M Buthelezi, 13 May 1997.

RSA: *Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, no 200 van 1993.*

RSA: *Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, no 108 van 1996.*

RSA: *Memorandum on the objects of the Aliens Control Amendment Bill, 1995.*

In: *Aliens Control Amendment Bill, B 54-95.*

RSA: *National Crime Prevention Strategy*, Document by an Inter-departmental Strategy Team consisting of the Department of Correctional Services, Defence, Intelligence, Justice, Safety and Security and Welfare, May 1996.

RSA: *Report of the Commission to Investigate the Development of a Comprehensive Labour Market Treaty*, Department of Labour, Pretoria, June 1996.

RSA: *Report on the incidence of serious crime during 1995*, Quarterly Report Compiled by the Crime research component of the National Crime Information Management Centre {NCIMC}, April 1996.

RSA: *Wet op Vreemdelingbeheer, no 96 van 1991.*

RSA: *Wysigingswet op Vreemdelingbeheer, no 76 van 1995.*

RSA: *Wysingswetsontwerp op Vreemdelingbeheer, B 54-95 van 1995.*

SAPD: Geïntegreerde Databasis, 1997/04/14.

HSANW Interne Kommunikasiebulletin, 17 Januarie 1997.

b. Interregeringspublikasies

OAU Convention concerning the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa, 1969 [1001 U.N.T.S. 46] Addis Ababa, 10 September 1969.

SADC: Draft Protocol on the Free Movement of Persons in the Southern African Development Community, June 1995.

UN Protocol Relating to the Status of Refugees, 1967 [606 U.N.T.S. 267].

UN Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 [189 U.N.T.S. 150].

United Kingdom, Asylum and Immigration Bill, 1996.

United Kingdom, Asylum and Immigration Act, 1996.

United Nations Resolution 48/102 of 1993, Prevention of Smuggling of Aliens.

US Congress, Illegal Immigration Reform and Immigrant Responsibility Act, 1996.

US Congress, Immigration Reform and Control Act (IRCA), S1200, 1986.

2. Sekondêre Bronne

a. Boeke

Anand, R M, 1993, *African Refugees: An Overview*, Rhama Publishers, New Delhi.

Baylis, J and Rengger, N J (eds), 1992, *Dilemmas of World Politics*, Clarendon Press, Oxford.

Collinson, S, 1993, *Europe and International Migration*, Pinter Publishers, London and New York.

Cornelius, W A, Martin, P L and Hollifield, J F, 1994, *Controlling Immigration*, Stanford University Press, Stanford.

- Crush, J, 1998, *Beyond Control: Immigration and Human Rights in a Democratic South Africa*, IDASA and Queen's University, Canada.
- Deng, L A and Tjonneland, E N (eds), 1996, *South Africa: Wealth, Poverty and Reconstruction*, Chr. Michelsen Institute and Centre for South African Studies, University of the Western Cape.
- Freeman, G P and Jupp, J (eds), 1992, *Nations of Immigrants*, Oxford University Press, Oxford.
- Fassmann, H and Münz, R (eds), 1994, *European Migration in the Late Twentieth Century*, International Institute for Applied Systems Analysis, Austria.
- Goodwin-Gill, G S, 1996, *The Refugee in International Law* (second edition), Clarendon Press, Oxford.
- Harris N, 1996, *The New untouchables: Immigration and the New World Order*, Penguin, London.
- James, D, 1991, *Illegal Immigration: An unfolding crisis*, University Press of America, New York.
- Kegley, C W and Wittkopf, E R (eds), 1995, *The global Agenda: Issues and perspectives*, McGraw-Hill, London.
- Loescher, G, 1993, *Beyond Charity: International Co-operation and the Global Refugee Crisis*, Oxford University Press, Oxford.
- Rosas, A and Antola, E (eds), 1995, *A Citizens' Europe*, SAGE Publications, London.
- Mayotte, J A, 1992, *Disposable People: The Plight of Refugees*, Orbis Books, New York.

- Miller, M J and Castles, S, 1993, *The Age of Migration*, Guilford Press, New York.
- Minnaar, A and Hough, M (eds), 1996, *Who goes there?: perspectives on clandestine migration and illegal aliens in southern Africa*, HSRC Publishers, Pretoria.
- Minnaar, A and Hough, M (eds), 1995, *Causes, extent and impact of clandestine migration in selected southern African countries with specific reference to South Africa*, Centre for Sociopolitical Analysis, Human Sciences Research Council and Institute for Strategic Studies, University of Pretoria.
- Nam, C B, Scrow, W J and Sly, D F, 1990, *International Handbook on Internal Migration*, Greenwood Press.
- Oosthuizen, K, 1996, *Patterns of Migration in Southern Africa, with special reference to South Africa*, Centre for Population Studies, University of Pretoria.
- Ricca, S, 1989, *International Migration in Africa: Legal and administrative aspects*, International Labour Office, Geneva.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), The State of the World's Refugees: In Search of Solutions*, Oxford University Press, 1995.
- Weiner, M (ed), 1993, *International Migration and Security*, Westview Press, Oxford.
- Weiner, M, 1995, *The Global Migration Crisis: Challenge to states and to human rights*, Harper Collins College Publishers, New York.
- Zolberg, A R, Suhrke, A and Aguayo, S, 1992, *Escape from Violence: Conflict and the refugee crisis in the developing world*, Oxford University Press, New York.

Jaarboeke

Die Suid-Afrikaanse Jaarboek 1988-1989, 1989, Bureau for Information.

Race Relations Survey 1989 - 1990, 1990, South African Institute of Race relations, Johannesburg.

South African Survey 1996-1997, 1997, South African Institute of Race Relations, Johannesburg.

South African Survey 1997-1998, 1998, South African Institute of Race Relations, Johannesburg.

Tydskrifte

Athukorala, P, "International Contract Migration, and the Reintegration of Return Migrants", *International Migration Review*, vol XXIV, no 2.

Crush, J, 1997, "Covert operations: Clandestine migration, temporary work and immigration policy in South Africa", *Migration Policy Series*, Institute for Democracy in South Africa, no 1.

Crush, J, 1998, "It strikes a good balance", *Crossings*, Southern African Migration Project, vol 2, no 1.

Davies, R and Head, J, 1995, "The Future of Mine Migrancy in the Context of Broader Trends in Migration in Southern Africa", *Journal of Southern African Studies*, vol 21, no 3.

"Economic Impact of AIDS", 1997, *The Futurist*, vol 3, no 1.

Fair, D, 1996, "Refugees in Sub-Saharan Africa: From cause to solution", *Africa Insight*, vol 26, no 1.

Galloway, M, 1997, "Seventh national HIV survey results released", *AIDS Bulletin*, vol 6, no 1.

Helton, A C, 1994, "Displacement and Human Rights: Current Dilemmas in Refugee Protection", *Journal of International Affairs*, vol 47, no 2.

Hough, M, 1995, "Illegal aliens in Southern Africa: causes and facilitating factors", *Strategic Review*, vol XVII, no 1.

"Korean joint venture fixed record sum for hiring illegal workers", 4 September 1996, *Workplace*.

Levy, J, 1997, "Benevolent but troubled amnesties", *Crossings*, Southern African Migration Project, vol 1, no 1.

"Migration: the status quo and prospects for Southern Africa", 1993, *ISSUP Bulletin*, no 5.

Minnaar, A and Wentzel, M, 1995, "Illegal immigrants: the great unwanted or desirable citizens", *Information Update*, Centre for Socio-political analysis, Human Sciences Research Council, vol 5, no 2.

Migration News:

1995: vol 2, no 11; vol 2, no 12;

1996: vol 3, no 1; vol 3, no 3; vol 3, no 4; vol 3, no 5;
vol 3, no 6; vol 3, no 8; vol 3, no 9; vol 3, no 10;
vol 3, no 11.

1997: vol 4, no 1; vol 4, no 2; vol 4, no 3;
vol 4, no 4; vol 4, no 7; vol 4, no 8;
vol 4, no 9; vol 4, no 11; vol 4, no 12.

1998: vol 5, no 1; vol 5, no 2; vol 5, no 4;
vol 5, no 6; vol 5, no 7; vol 5, no 9.

"Nipping Drug Traffic in the Bud", 1996, *Southern Africa Political and Economic Monthly*, vol 12, no 9.

Prager, K, 1995, "Hopeless in Gaza", *Time*, vol 146, no 15.

Reitzes, M, 1994, "Alien Issues", *Indicator SA*, vol 12, no 1.

Reitzes, M, 1995, "Insiders and Outsiders: The reconstruction of citizenship in South Africa", *Social Policy Series*, Centre for Policy Studies, Johannesburg, vol 8, no 1.

Rogers, R, 1992, "The Future of Refugee Flows and Policies", *International Migration Review*, vol 26, no 4.

Scutte, C, Shaw, M and Solomon, H, 1997, "Public attitudes regarding undocumented migration and policing/crime", *African Security Review*, vol 6, no 4.

Solomon, H, 1996, "Defending Borders: Strategic Responses to Illegal Immigration", *Indicator SA*, vol 13, no 3.

Solomon, H, 1997, "Immigration and Security in South Africa", *Communication*, no 4.

Solomon, H, 1994, "Migration in Southern Africa: A comparative perspective", *Africa Insight*, vol 24, no 1.

Solomon, H, 1996, "Strategic perspectives on Illegal Immigration into South Africa", *African Security Review*, vol 5, no 4.

Solomon, H, 1997, "Towards the free movement of people in Southern Africa?", *ISS Papers*, no 18.

Solomon, H, 1996, "Who is an illegal immigrant?", *African Security Review*, vol 5, no 6.

Tapscott, C, 1993, "National Reconciliation, Social Equity and Class Formation in Independent Namibia", *Journal of Southern African Studies*, vol 19, no 1.

"The Impact of illegal aliens on safety and security in South Africa", Edited version of an address by Col Brian van Niekerk, National Co-ordinator, Border Control and Policing, SA Police Service, at a Conference with the theme *Security '95*, presented by the Institute for Strategic Studies and the Security Association of South Africa (N Tvl Branch) at the University of Pretoria 1995, *ISSUP Bulletin*, no 7.

Wentzel, M and Minnaar, A, 1995, "Illegal Immigrants: the great unwanted or desirable citizens?", *Information Update*, vol 5, no 2.

d. Koerante

Beeld, 1995/07/20;

- 1997/01/15;
- 1997/02/23.

Business Day, 1996/08/15;

- 1997/06/30;
- 1997/10/16;
- 1997/12/08.

Business Report, 1997/10/14.

City Press, 1996/02/04.

Die Burger, 1987/03/28.

Die Republikein, 1996/05/13;

- 1997/01/13;

- 1997/07/17.

Die Transvaler, 1982/12/03.

Global Newsbank, 1998/01/07.

AIM Reports, 1997, no 116.

Mosambique File, 1997, no 248.

Pretoria News, 1989/10/16.

Rapport, 1982/08/21;

- 1998/01/18.

Sunday Express, 1985/01/24.

The Argus, 1996/01/16.

The Cape Times, 1988/11/16.

The Citizen, 1988/11/13.

The Mail and Guardian, 1996/09/23.

The Star, 1997/01/09;

- 1997/01/17;

- 1997/05/06;

- 1997/06/23;

- 1997/07/21;
- 1997/08/14;
- 1997/08/15;
- 1997/10/10.

Geleentheidspublikasies

Bernstein, A, 1998, "Unworkable and costly", *Crossings*, Southern African Migration Project, vol 2, no 1.

CDE Research, 1997, "*People on the move: A new approach to cross border migration in South Africa*", Centre for Development and Enterprise (CDE), Johannesburg, no 7.

Cohin, R, 1996, "*International Migration: Southern Africa in global perspective*", Background research paper prepared for the Green Paper Task Group on International Migration.

Loescher, G, 1992, "Refugee movements and International Security", IISS, *Adelphi Papers*, no 268.

"*Migration to South Africa: Problems, issues, and possible approaches for organised labour*", Research report commissioned by Cosatu, National Labour and Economic Development Institute, October 1994.

"Non-Military Security Issues in the Indian Ocean", 1995, Promaco Conventions PTY LTD for the International Forum on the Indian Ocean Region, *Working Paper 4 B*.

NP: *Agenda 21: 'n Wenplan vir die 21ste eeu*, Besprekingsdokument van die Nasionale Party, 1996.

Oosthuizen, K, 1996, *Patterns of Migration in Southern Africa, with special reference to South Africa*, Centre for Population Studies (CPS), University of Pretoria.

Peberdy, S, 1996-1997, "The history of South African immigration legislation", Paper prepared for the South African Commission on International Migration.

Reitzes, M, 1995, *Divided on the demon: Immigration policy since the election*, Policy and Review Series, Centre for Policy Studies (CPS), Johannesburg,

Reitzes M, 1997, "Undocumented migration: Dimensions and dilemmas", Paper prepared for the Green Paper Task Group on International Migration.

RSA: *A Comparative Study of Immigration Legislation in Selected Countries with Specific Reference to the South African Aliens Control Act, 1991, (as amended)*, Compiled by the Centre for Sociopolitical Analysis Human Sciences Research Council at the request of the Department of Home Affairs, Pretoria, July 1996.

RSA: *A Research Review of the policies surrounding the issue of the free movement of people across borders with specific reference to southern Africa, and the particular effect thereof on South-Africa*, Centre for Sociopolitical Analysis, Human Sciences Research Council at the request of the Department of Home Affairs, Pretoria, November 1995.

Solomon, H, 1993, "In Search of Canaan: A Critical Evaluation of the Causes and effect of Migration within Southern Africa, and Strategies to cope with them", *Southern African Perspectives*, CSAS, University of the Western Cape, no 24.

Theys, M, The Schengen Agreements on freedom of movement for persons in the European Union, *Texts & Documents*.

Williams, V, 1997, "Green Paper signals break with racist past", *Crossings*, Southern African Migration Project, vol 1, no 1.

Konferensie- en werkwinkel referate

"*After amnesty: the future of foreign migrants in South Africa*", 20 June 1997, Keynote address by Dr Buthelezi, Minister of Home Affairs at the Southern African Migration Project's Conference.

Hough, M, 5-6 June 1998, "*International Migration and Security in Southern Africa*", Paper presented at the Conference on Defence Economics and Security in Mediterranean and Sub-Saharan Countries, Lissabon.

Kotze, H and Hill, L, 27-29 September 1995, "*Illegal Immigration in a democratic Southern Africa: Polemic and perception in the search for policy*", Paper presented at the biennial conference of the South African Political Studies Association, University of Stellenbosch.

Mokoena, A, 18 June 1998, Director-General Dept of Home Affairs, Paper presented at a workshop with the theme Border Control and Protection: *The illegal movement of people and goods: where is South Africa heading and how can it be managed?*, Presented by the Institute for Strategic Studies, University of Pretoria.

Minnaar, A, 25-26 May 1998, *Policing South Africa's borders, post April 1994: the Tightening up of Controls*, Paper presented to a South African Police Service Conference: Policing Priorities and Objectives, HSRC, Pretoria.

Oosthuizen, G, "*Shooting the golden goose: small arms proliferation in Southern Africa*", 4-6 August 1996, Paper presented at a conference organised by SALLA, the World Peace Foundation and the Institute for Defence Policy on War and Peace in Southern Africa, Jan Smuts House, Johannesburg.

RSA, Department of Home Affairs: "Illegal movement of people/illegal aliens", 25 November 1994, Paper presented at an IDP Round Table Discussion, Pretoria.

Solomon, H, 1995, "*Illegal aliens in South Africa: causes, conditions and strategies to cope with it*", Paper presented to IOM-UNFPA Symposium on migration, Pretoria.

Solomon, H, 4-6 August 1996, "*Illegal Population Flows in S.A.* ", Paper presented at SAIIA/IDP Conference, Midrand.

Internet dokumente:

"Illegal Alien Resident Population", *The United States Immigration & Naturalization Service*, <http://www.ins.usdoj.gov/stats/illegalalien/index.html>.

RSA: *Growth, Employment and Redistribution: a macroeconomic strategy*, <http://www.sacs.org.z...nce/home/macroeco.htm>.